

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן
מליובאוויטש

תרומה

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושתיים לבריאה

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מה"מ

לעילוי נשמת

הו"ח ר' שמואל פסח ב"ר יעקב דוד ע"ה
נפטר ביום ג' תשרי - צום גדלי' ה'תשנ"ה
וזוגתו האשה החשובה מרת פריידל חדוה

ב"ר זאב וואלף ע"ה

נפטרה ביום ד' אדר שני ה'תשנ"ה

פיס

ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע"י חתנם ובתם

הרה"ת ר' שניאור זלמן הלוי וזוגתו מרת אסתר שיינדל
ומשפחתם שיחיו שגלוב

ווערן דורך משיח צדקנו, „ובנה מקדש במקומו“, וע"פ דברי הרמב"ם⁶, „הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם, אנשים ונשים כמקדש המדבר“, איז מובן אז אזוי איז דאָס אויך בנוגע צום בית שלישי, אַז יעדער איד וועט זיך אין דעם משתתף זיין ע"י נדבותיו, אנשים נשים, ויש לומר — אויך טף (ווי ס'איז געווען בנדבת המשכן).

(משיחות לילות ד', ה' ו' ושבת קודש פ' תרומה תשנ"ב)

6 ל' הרמב"ם שם ספ"א.

7 הל' ביהב"ח פ"א הי"ב.

ת ר ו מ ה

[וואָס דערפאַר איז ער מצייר די גביעים אין אַ „תבנית משולש“, אע"פּ אז אַ כוס אלכסנדריט איז ניט ווי אַ משולש ממש⁷ — ווי ס'איז פאַרשטאַנדיק כפשות אז די שוליים פון אַ כוס מאַכט מען ניט שפיציק ממש (ווייל דעמאַלט קען מען דעם כוס ניט אַוועקשטעלן)⁸ — זיי זיינען נאָר „צרים“, שמאַל (ובפרט) לגבי דער ברייט פון „פיהם“].

איז דאָס אַבער ניט קיין טעם צו מצייר זיין פאַרקערט (שוליים — למעלה און דעם אויבן — למטה) „מיטן קאַפּ אַראָפּ“?

[ובפרט אז דער רמב"ם איז געווען אַ דייקן בכל ענין ובכל פרט — לייגט זיך כלל ניט צו זאָגן, אז דער רמב"ם זאָל מצייר זיין די גביעים באופן הפוך (און באַ יעדן גביע) — צוויי און צוואַנציג מאָל!].

ב. לכן נראה לומר כפשות הדבר, אַז דער רמב"ם האָט מצייר געווען די גביעים באופן זה"י ווייל לדעתו איז אזוי

7 כמפורש בפיה"מ שם לפני"ז (ושם: ואם תרצה אמור . . . שנחתך מלמעלה מעט כו').

8 ראה פסחים (סד, א): ולא היו לבזיכין שוליים כו'.

9 וראה רלב"ג עה"ת פרשתנו: שוליים לצד יציאתו מקנה המנורה. וכן מוכח בחוקוני ובכבוד שור עה"ת פרשתנו, שהגביעים היו מתמלאים מן השמן כשהגב מתמלא יותר מדא. וראה לקמן סעיף ה והערה 26.

10 וצע"ק בפ"י ר' אברהם בן הרמב"ם (לונדון תשי"ח) פרשתנו שם (בערבית — עם תרגום): בדמיון הכוס רחב מלמעלה וקצר מלמטה, דמשמע קצת כבמפרשים שבהערה הקודמת. ויש לומר שתיבות אלו קאי על צורת כוס זה (אלכסנדר) ככלל, אבל לא נחית לפרט אם במנורה היו כתבנית

א. וועגן דעם ציור פון די גביעים (פון דער מנורה) זאָגן חז"ל: „למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים“. איז דער רמב"ם מפרש (בפירוש המשניות שלו²) אַז דאָס מיינט אַ כוס וואָס „שולים שלו צרים“³ — דער דעק איז שמאַל, און אזוי פסקנט דער רמב"ם להלכה (בספר היד⁴): „הגביעים דומין לכוסות אלכסנ- דריאה שפיהן רחב ושוליהן קצר“.

געפינט מען אין דעם אַ דבר תמוה: עס איז פאַראַן דער ציור פון דער מנורה וואָס דער רמב"ם האָט מצייר געווען בגוף כתב יד קדשו (בפירוש המשניות שלו⁵), און דאָרט איז ער מצייר די גביעים אין אַ פאַרקערטן אופן — דעם ברייטן חלק הגביע („פיהן“) צום אונטן פון דער מנורה און דעם שמאַלן טייל („שוליהן“) אויבן, דאָס הייסט — אַ ציור פון אַ איבערגעקערטן כוס (של אלכסנדריאה)!

און אע"פּ אז דער רמב"ם אליין באַ- וואַרנט⁶, אַז מיט דעם ציור וויל ער נאָר באַווייזן „כללותה היאך היתה“ — „דיעת מנין הגביעים כו' ומקומות כו'“ — אַבער ניט „שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק“

1 מנחות כה, ב. ברייתא דמלאכת המשכן פרק י"ד.
2 מנחות ספ"ג. אבל ברשי' מנחות שם (וכן בפ"י עה"ת פרשתנו כה, לא) פ"י בא"א. וראה ס' הזכרון לפרשי' פרשתנו שם.
3 כ"ה הלשון בהעקת קאפח (וכן שאר העקקות ל' הרמב"ם בפיה"מ דלקמן הן מהעקתה זו. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון אבל בתוכן דומה).
4 הל' בית הבחירה פ"ג ה"ט.
5 צילום ממנו נדפס בפיה"מ הוצאת קאפח. ולתועלת המעיינים — נדפס לקמן ע' 172.
6 בפיה"מ שם.

סז.

בדורנו זה — דער דור האחרון אין גלות און דור הראשון פון גאולה — לאחרי וואָס מ'האָט שוין אַלץ פאַרענדיקט, און עס דאַרף נאָר זיין קבלת פני משיח צדקנו בפועל — איז זיכער אַז דער אייבערשטער בענטשט יעדער איד מיט עשירות בזהב בגשמיות וברוחניות, ביז באופן (ווי ס'איז געווען „כימי צאתך מארץ מצרים“ אַזוי איז אויך איצטער „אראנו נפלאות“) — אַז „אין לך כל אחד ואחד מישראל שלא היו עמו תשעים חמורים לובים טעונים מכספה וזהבה של מצרים“...

בכדי . . . צו אויסנוצן די עשירות („זהב וכסף ונחושת וגו'“) אויף מאַכן פון דער אייגענער שטוב אַ משכן ומקדש לה' (ושכנתי בתוכם בתוך כל א' וא'), כולל — אויך דורך געבן צדקה אויף אויפבויען אַ בית הכנסת ובית המדרש כפשוטו, „מקדש מעט“.

ועוד והוא העיקר — בענין שהזמן גרמא — אויפבויען דעם בית המקדש השלישי בפשטות ממש:

לאחרי כל הפירושים אין דעם פסוק „ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם“, כולל דעם פירוש „בתוך כל א' וא'“ — איז דאָך אין מקרא יוצא מידי פשוטו, לכל לראש איז דער פירוש בזה בנוגע להלכה למעשה — אַז אידן האָבן דעם חיוב צו אויפבויען דעם בית המקדש.

ובנוגע אלינו מיינט עס — צו אויפבויען דעם בית המקדש השלישי, בפשטות ממש, כפס"ד הרמב"ם⁵ אַז דאָס וועט אויפגעבויט

- (1) מיכה ז, טו.
- (2) בכורות ה, ב. וכו' בתנחומא בשלח כה. הובא בפרש"י בא יג, יג (וראה לקו"ש חט"ז ע' 253 הערה 20).
- (3) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.
- (4) שבת סג, א. רש"י.
- (5) הלי' מלכים רפ"א ובסופו. וראה לקו"ש חט"ז ע' 418 ואילך. וש"נ.

געווען זייער קביעות במנורה (אָדער מצד הקבלה פון מלמד צו מלמד מדור לדור¹¹), אָדער ווייל אַזוי האָט ער געפונען אין אַ מדחז"ל שלא הגיע לידינו [ע"ד ווי מען געפינט בכמה מקומות אין רמב"ם (און אַנדערע ראשונים) ענינים וואָס זייער מקור איז אַ מדרש (וכי"ב) שלא הגיע לידינו].

און ער בריינגט עס ניט בספר הידי"י — פונקט ווי ער בריינגט ניט בספרו די ציורים שבפיה"מ שלו (אע"פ וואָס במילא זיינען אויך ניטאָ בספרו כמה פרטים וועלכע מזעט אין ציור).

ווייל כמה טעמים בזה. ומהם: א) מלכתחילה איז דאָס (ציורים) ניט געווען אין זיין תכנית פון ספרו משנה תורה. ב) ע"פ הידוע¹² אויף וויפל דער רמב"ם איז ממעט בתכלית בריינגען בספרו זאָכן וועלכע זיינען ניט מפורש בש"ס וכי"ב. ג) כמה מהפרטים האלה, זיינען, לדעתו, ניט לעיכובא כלל. ועוד טעמים.

ויש להאריך בכ"ז וביותר. ואכ"מ.

ג. הנ"ל פאַרענטפערט, איז מבאר דעם רמב"ם — עס בלייבט אָבער די שאלה: הלמאי זיינען די גביעים פון דער מנורה געווען איבערגעקערט, מיטן אויבן אַראָפּ?

ובפרט אַז מען געפינט אַז די קרשי

כוס העומדת ביושר או הפוכה — דבזה מובן דס"ל כאביו. — ראה לקמן בפנים ס"ח בפי' הראב"ם בזה. (11) עדמשיכ בהקדמת פיה"מ (דיה וכאשר מת יהושע) דאין שיר ספק מהו פרי עץ הדר כיוון שגלגל בכל שנה.

(11) הערה לאחר זמן: שוב נתפרסם כת"י דס' היד, ושם בהל' ביה"מ פ"ג סה"י (איתא „וזהו היא צורתה“ ויש ציור המנורה (כמו בפיה"מ) — וגם שם הגביעים מצויירים פיהם למטה ושוליהם למעלה (כציור המנורה שבגוף כ"ק הרמב"ם). וכן הקנים עולים באכסון (ראה לקמן סעיף ח).

(12) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב' וד'.

המשכן האָבן געדאַרפט זיין „עומדים דרך גדילתו“ דוקא — „התחתון למטה והעליון למעלה“¹³ און דערפון לערנט מען אַפ"י אַ כלל אַז „כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתו“ — פאַרוואָס זשע זאָלן די גביעים זיין היפך פון „דרך גדילתו“?

ויש לומר, אַז דאָס וועט זיין מובן לויט דעם וואָס מען געפינט בנוגע דער כללות ענין המנורה אַז ענין וועלכער איז מעין ודוגמת הנ"ל:

וועגן דעם אור המנורה זאָגן חז"ל¹⁴: „לא לאורה אני צריך . . . עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל“ — דער אור המנורה איז ניט געווען כדי צו באלייכטן דעם אָרט וואו מ'האָט זי גע-שטעלט (משכן ומקדש), ואדרבא — דאָרט איז „אינו צריך לאורה“, נאָר עס איז געווען אַז „עדות . . . לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל.“

און מהאי טעמא¹⁵ האָט מען געמאַכט די חלונות פון בית המקדש אין אַן אופן היפך פון חלונות סתם — נאָר „שקופים אטומים“¹⁶ — „שקופים מבחוץ ואתומים מבפנים“¹⁷ (ברייטער אין דרויסן און שמאָלער אינעווייניק), ווי מפרשים¹⁸ זיין נען דאָס מבאר:

- (13) סוכה מה, ב.
- (14) רש"י שם ד"ה דרך גדילתו.
- (15) סוכה שם. וראה הנסמן בגליוני הש"ס (להר"י ענגל) שם.
- (16) מנחות פו, ב.
- (17) מנחות שם. וראה גם ויקר פליא, ז. תנחומא (תצוה ו. בהעלותך ב).
- (18) מ"א ו. ד.
- (19) כ"ה הגירסא ברש"י כת"י מנחות שם. שטמ"ק שם. וגם לפי הגירסא שלפנינו (וכ"ה גירסת רש"י שם). שקופין מבפנים ואתומים מבחוץ — הכוונה בזה צר מבפנים ורחב מבחוץ (ראה רש"י שם. וראה חדא"ג מהרש"א שם).
- (20) רש"י כת"י מנחות שם. וכ"ה במדרשים שצויינו בהערה 17.

א פּענסטער ווערט געבויט אזוי, אַז די פּענסטער-עפּענונג איז אינעווייניק ברייטער ווי אין דרויסן, כדי די ליכטיקייט פון דרויסן זאל זיך מתפשט זיין אויך אין די „צדדין“ פון דעם חדר: אבער די חלונות פון בית המקדש זיינען געווען פּאַרקערט — „קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם“²¹, ווייל דער תפקיד פון אור המנורה איז — „עדות הוא לכל באי עולם כו“.

ד. על דרך זה קען מען מבאר זיין בנוגע די גביעים:

דער בחייה²² איז מבאר דעם רמז אין די גביעים פון דער מנורה: א גביע איז א „כלי שיש לו בית קיבול והוא משקה ומרוה“, און דאס איז א רמז אויף די „גלגלים שהם מקבלים כחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל“.

וואָס די הדגשה אין דעם איז — די השפעה²³ מעלין להשפל, „משקה ומרוה“.

דער (עיקר) תפקיד פון א כוס באַשטייט ניט אין זיין אַ כלי קבול²⁴.

— דאָס איז דער תפקיד פון א „חבית“ וכיו"ב, אין וועלכע מ'האַלט מיט, יין וכו'.

א כוס אָבער איז אַ כלי דורך וועל-כער די מים וכו' פון דער „חבית“ (אדער „מעין“ וכיו"ב) קומט אָן און איז „משקה ומרוה“ דעם אדם השותה²⁵.

קומט אויס, אַז דער ביאור הנ"ל פון בחיי איז מתאים מיטן מאמר רז"ל הנ"ל (וועגן כללות ענין המנורה), „לא לאורה אני צריך . . . (נאָר) עדות הוא לכל באי עולם כו“ — אַז דער תפקיד פון אור המנורה איז (ניט אינעם „אני צריך“ — „קיבול“ — נאָר) כדי צו באַלייכטן די וועלט (שמבחוץ), ובלשון הבחיי: צו משפיע זיין, בעולם השפל“.

ה. עפ"י יובן פאַרוואָס די גביעים במנורה זיינען אין אַן אופן פון פיהן למטה ושוליהן למעלה:

ווען די גביעים זיינען (צייטווייליג) צוליב דעם „קיבול“, בשעת „אומר קידוש על הכוס“ איז זייער מצב פיהן למעלה ושוליהן למטה (וואָס דעמאָלט האַלטן זיי אויף אין זיך משקה²⁶):

וויבאַלד אָבער אַז די גביעים שבמנו-רה איז לרמז אויפן ענין פון „משקה

25 ראה מקץ (מד, ביה) גביע הכסף . . . אשר ישחה אדוני בוי, וראה ערכי הכינויים (לבעל סה"ד) מע' גביע.

21 — כתיב מבואר (ראה סי' הליקוטים (מאמרי כו' דהציצ' מע' גביע, וש"נ) שגביעים הם גדולים מכוס ובהם מביאים היין, ומהגביע מוזגין לתוך הכוס (ואיך הוא דלא כפשוטו של מקרא הנ"ל).

אבל גם עפ"י הרי ענינו של הגביע הוא שממנו מוזגין (משקה ומרוה) לתוך הכוס (ולא חבית וכיו"ב שבה אוצרין יין). וראה סי' הליקוטים שם (מאוה"ת מקץ שמא, ב. וראה ד"ה גביע הכסף לאדה"מ): שהגביע הוא ביסוד ז"א אשר הוא מקור המשפיע לבחי' הכוס שהוא המל', כמו שהגביע שופכים להכוס, ושם (מאוה"ת במדבר ע' איתפה) מפורש כן בנוגע לגביעי המנורה.

26 כמ"ש בחוקוני ובככור שור שבהערה 9. וראה הערה 24.

תמורת זה וואָס אַ ציור פון דער מנורה דאַרף דערמאָנען און מעורר זיין אַ אידן אַז זיין תפקיד איז צו זיין „לאור גוים“ — „עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל“²⁷ — ווערט די צורת המנורה געמאַכט באופן כזה וואָס דערמאָנט דעם היפך ממש — ווי רוים האָט מנצח געווען די אידן, ר"ל!

יב. ויהי רצון, אַז בקרוב ממש זאַל קומען די גאולה האמתית והשלימה און מיזעט האָבן די מנורה כפשוטה ובשלי-

47 ישעי' מב, ו. שם מט, ו.

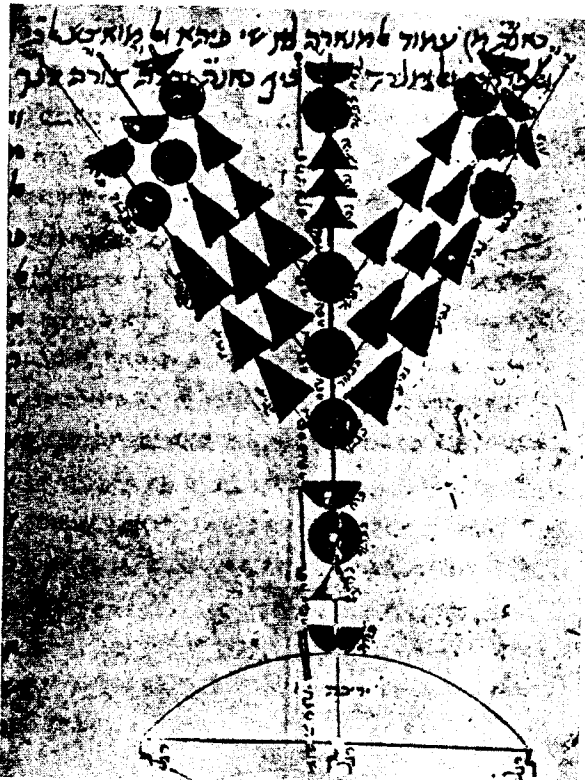
48 להעיר מיל"ש מלכים (רמז קפה): מנורה . . . כנגד שבעים אומות שכל זמן שהנרות דולקות היו מתכבשים.

מותה²⁸ אין דעם בית המקדש השלישי, און אַלע וועלן זען ווי די מנורה זעט אויס.

און משה ואהרן עמהם²⁹, און מען וועט זען בעיני בשר, ותחזנה עינינו — דעם קיום הציוני „דבר אל אהרן גו' בהעלותך את הנרות“, צינדן די מנורה, כפשוטה ממש ובמהרה בימינו ממש.

(משיחות שי"פ מטו"מ, שי"פ דברים ואדר"ח אלול תשמ"ב) לקר'ש חכ"א ע" 164

49 דכל מעשי משה נצחיים (ראה סוטה ט, א. צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו, ועוד).
50 תוד"ה אחד פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

ציור ציור המנורה שנוף כתב יד קודש הרמב"ם

דער ציור הרגיל פון דער מנורה (אז די ששת הקנים זיינען ווי חצאי קשת) איז ע"פ השערה א נאכמאכונג פון דעם ציור המנורה וואס ניט אידן האבן מצייר געווען ברומי, און אויף דער, נצחון-ארקע" (דעם, "שער הנצחון") פון טיטוס ימ"ש⁴¹!

ווען טיטוס הרשע האט חרב גע-מאכט דעם ביהמ"ק, האט ער געהייסן אוועקצונעמען כלי המקדש און זיי ברענגען קיין רוים; און "לכבודו" פון דעם רשע האט מען אין רוים געבויט א "שער נצחון" וואס טראגט זיין נאמען: שער טיטוס. אויף דעם שער האט מען מצייר געווען ווי מ'טראגט די געפאנגענע כלי המקדש ובתוכם די מנורה — און אין דעם ציור פון דער מנורה אויפן שער טיטוס זיינען די ששת הקנים ווי חצאי קשת.

וואס נוסף אויף דעם אז דער ציור המנורה אויף שער טיטוס איז כלל ניט מדויק⁴² — איז דאך דאס געטאן גע-

45 כהערת הר"י קאפת כפיה"מ דהרמב"ם שהר"ל. וכן בתו"ש שם.

46 כמו שהעירו כורכ — שאין בה רגלים וכו', אף שבמנחות (כה, ב) מפורש שהיו בה רגלים.

— י"א אשר המנורות שנשבו ע"י טיטוס היו מהעשר מנורות שעשה שלמה (ראה יוסיפון פצ"ה — הוצאת הומינר). אבל [נוסף לזה שמסתבר לומר שהמנורות דשלמה לא היו בבית שני, הרי גם אם נאמר שצורת המנורה שעל שער טיטוס היא ע"פ צורת מנורות דשלמה] בפשטות, גיל שמנורות שלמה נעשו כצורת מנורת משה⁴⁷, כי [נוסף לזה

47 ראה ר"ה כד, ב (ש"ג) בזמן החשמונאים. אבל ראה חוסי' רי"ד ליומא (נא, ב) בנוגע לשולחנות שעשה שלמה. אלא שגם הוא מסיים שמסתבר שלא היו בבית שני. ע"ש.

48 וכן מוכח במדרש הגדול פרשתנו (כה, כג) שהוצרך לשלול שאין בעשיית שולחנות (ומנורות) דשלמה משום, לא חוסיף עליו" (ואתחנן יג, א). כי כך היתה ביום מסורת מפי משה... יהו כו עשר

ווארן, כמובן, כדי צו ארויסברענגען די שליטה און הערשאפט פון רוים איבער אידן ר"ל, ביז אז מהאט דארט אויך אויסגעקריצט בכ"מ די ווערטער "יודעא קאפטא" ("יהודה (אידן) איז גע-פאנגען"). און עס זיינען געווען זמנים, ווען מען פלעגט מכריח זיין אידן צו קומען צו דעם שער, זיי זאלן זען וואס דארט איז געשריבן און געצייכנט, בכדי צו דערנידעריקן וכו' וכו'.

קומט אויס, אז דאס מצייר זיין די קני המנורה ווי חצאי קשת (ווי זיי זיינען מצייר אויף שער טיטוס) דארף ארויס-רופן א געוואלד געשריי — נוסף וג"ז עיקר וואס דאס איז היפך רש"י והרמב"ם וכו' — אויך ווייל דאס גיט א געוויסן הסכם וכו' ח"ו ור"ל צו דעם ציור אויפן שער טיטוס, וואס איז גע-מאכט געווארן כדי צו מצער זיין אידן און זיי נידעריקן מאכן!

שכן מפורש כפי' רש"י עה"ת פרשתנו (כה, ט), הנה גם ע"ד ההלכה מסתבר לומר כן, כ"ן! א) למה ישנה ויחדש צורה אחרת?! ב) מפורש (בריי"ת דמלאכת המשכן פ"י, וראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"ג, תוספתא מנחות פ"א, ו) שגם מנורות שלמה היו כשרים לעבודה (וכן מוכח במנחות צח, ב: מצינו מנורה בצפון); ולפרש"י (ד"ה על כולן מנחות צט, א) — לדיעה אחת (מנחות שם. וכן ברייתא דמלאכת המשכן, ירושלמי שקלים ותוספתא מנחות שם) היתה הדלקת המנורה (לפעמים) רק בשל שלמה. וכן סתם במדרש הגדול פרשתנו כה, כג"י. ובכל אופן: גם את"ל דמנורות שלמה לא היו כצורת מנורת משה (וע"פ זה ציור המנורה שעל שער טיטוס) — למה לצייר ענה המנורה כצורת מנורות שלמה, ולא כמנורת משה, דלכו"ע הוא העיקר!

וראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 201.

שולחנות עשר מנורות... הכל בכתב מאת ה"י. ועד"ו הוא בבחי' פרשתנו (כה, י).

49 בנוגע לשולחנות דשלמה, שמהו מוכן גם בנוגע למנורות שלמה.

ומרוה" — איז, אדרבה: דער מצב זייערער להיפך פיו למטה ושוליו למעלה (מען קערט איבער דעם כוס כדי די משקה זאל זיך אויסגיין פון אים).

ועד"ו בעניננו: וויבאלד דער אור המנורה דארף באלייכטן די "באי עולם" וועלכע זיינען למטה (ברוחניות) פון דעם מקדש [אדער בלשון הבחי' הנ"ל: ומשפיעים בעולם השפל], דעריבער, איז מצב הגביעים שבמנורה פיהם למטה ושוליהם למעלה (ע"ד ווי די חלונות המקדש זיינען "שקופים אטומים", היפך ווי חלונות הבית).

ו. ע"פ הנ"ל קען מען אויך מסביר זיין בעבודת האדם דעם רמז ולימוד וואס די גביעים זיינען געווען דוקא "פיהן רחב ושוליהן קצר":

וויבאלד אז די גביעים זיינען מרמז אויפן ענין פון "משקה ומרוה", איז מובן, אז דא פאדערט זיך א "פה רחב".

ווען עס קומט צו משפיע זיין אויף א צווייטן אידן, אדער (בכללות יותר —) צו פארנעמען זיך מיט דער עבודה פון לעשות לו ית' דירה בתחתונים («עדות הוא לכל באי עולם») — דארף דאס גע-טאן ווערן מיט דער גרעסטער רחבות, ביז למעלה ממדידה והגבלה. — דארף ער (מקבל זיין) זיך אָננעמען מיט די גרעסטע כחות, פיו (דורך וועלכן ער איז מקבל לתוכו איז) רחב.

אויב ווען עס רעדט זיך וועגן זיך אָליין און ער האלט גאָר בתחלת העבודה, אדער אפילו שפעטער אָבער זיין עבודה איז (מאיוזה סיבה שתה"י) אָן עבודה מוגבלת⁴⁹ — איז זיין מצב: פיו למעלה,

27 בערך ה"רחב" וכל"ג שבהעבודה עם הוולת, כי סו"ס גם בהעבודה עם עצמו צ"ל בכל מאדך. וראה הערה 30.

אָבער ווען ס'קומט צו דער עבודה פון טאָן מיט א צווייטן אידן, ובפרט — צו דער עבודה פון מאַכן די וועלט פאַר א דירה לו ית' — מוז מען וויסן, אז דא מוז זיין למעלה מהגבלות, ווערט דער רחב — כלפי (המקבל ממנו — המטה.

[ע"ד ווי גערעדט אמאל בארוכה⁴⁸ וועגן דעם חילוק צווישן די תרומת האדנים (ותרומת השקלים) און תרומת המשכן:

תרומת האדנים (והשקלים) איז גע-ווען באַגרענעצט צו א דבר מסויים (כסף ומחצית השקל), משא"כ תרומת המשכן האט אין זיך כולל געווען אַלע סוגי הבריאה — דומם צומח און חי (ובצירוף, איש... ידבנו לבו"י — מדבר) —

ווייל תרומת האדנים (והשקלים) זיי-נען מרמז אויף (דער הנחת האדנים ו)התחלת העבודה פון א אידן, וואס עבודת תמידים (איז) כסדרם, עבודה מסודרת — אָנהייבנדיג פון מודה אני און גיין מדרגא א' לשני' וכו'.

משא"כ תרומת המשכן איז מרמז אויף דער כללות העבודה פון לעשות לו מקדש ושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים, וואס אין דעם זיינען ניטא קיינע הגבלות⁴⁹, זי נעמט אָרום כל עניני העולם].

ו. און דאס איז דער רמז אין דעם וואס אע"פ אַז, כל המצות דארף מען טאָן, דרך גדילתן דוקא — ווי עס ווערט געבראַכט לגבי (און אָפגעלערנט פון) לולב ומיניו"י — אעפ"כ זיינען די גביעים שבהמנורה היפך, דרך גדילתו":

28 לקו"ש ח"א ע' 113 ואילך (ובהערה 51 שם).
29 פרשתנו כה, ב.
30 וראה אה"ת פרשתנו (ע' אשנא) דתרומת המשכן (דפרשתנו) הרי"ע בכל מאדך.

יעדער מצוה³¹ ובפרט לולב ומיניו זיינען בדוגמת גאנץ סדר ההשתלשלות — דארף עס זיין בכללות ב„סדר“ וב„השתלשלות“, „דרך גדילתן“;

און דערפאר איז דער סדר הקיום פון מצוה³² אין אן אופן פון „דרך גדילתן“.

איך די גביעים עצמם זיינען „שוליהם קצר ופיהם רחב“ — ווען זיי ווערן אָבער אַ טייל פון דער מנורה (מקשה) און זייער ענין במנורה איז משקה ומרוה לשפל, מאיר זיין בחוץ — איז עס פאַר-בונדן מיט משנה זיין טבעו ורגילותו — ער דאַרף אַרויסגיין פון „זיך“; ובמילא זיינען (די חלונות ביתו אין אן אופן פון „שקופים אטומים“, און) די גביעים פיהם למטה ושוליהם למעלה — היפך „דרך גדילתן“.

און זיין עבודה והשפעה למטה איז פון אַ פּוּג „רחב“ — למעלה ממדידה והגבלה.

* * *

ח. עס איז פאַראַן נאָך אַ פרט אין דעם ציור הניל פון דער מנורה שבגוף כתב יד הרמב"ם, וואָס איז אַנדערש פון די ציורים הרגילים של המנורה — אַז די ששה קני המנורה ציען זיך אַרויף (פון דעם קנה האמצעי) אין אַ גלייכן אלכסון, ניט ווי אין די ציורי המנורה הרגילים, אַז זיי ציען זיך אַרויף ווי חצאי קשת.

און אַע"פּ אַז בנוגע דעם פרט, וואָלט אפשר בדוחק הכי גדול געווען אַן אַרט צו זאָגן, אַז דער רמב"ם האָט אַזוי מצויר

(31) להעיר ש„מצוה אותיות הוי“ (בחילוף ייה באתב"ש) — לקו"ת ויקרא ב, א. ועוד. — וכל מצוה כלולה מכל המצוות (המשך תרס"ז ע"ס. ע' תקכב. ובכ"מ).

(32) וכן קרשי המשכו, שהם כותל המפסיק בין המשכו וה"חז"ץ (עולם).

געווען „להקל על הציור“ — שטייט אָבער בפירוש אין פירוש ר' אברהם בן הרמב"ם³³, אַז די „ששה קנים . . נמ-שכים מגופה של מנורה לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז"ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו“.

און אַזוי שטייט אויך אין פירוש רש"י על התורה³⁴ אַז די ששה קנים „באלכסון נמשכים ועולין“.

קומט אויס, אַז די ציורים הרגילים של המנורה זיינען ניט ווי דעת רש"י און ניט ווי דער רמב"ם האָט זיי מצויר געווען!

ט. דער בעל משנת חסידים בספרו „מעשה חושב“³⁵ (על מלאכת המשכן) שרייבט בפשטות אַז די ששה קנים זיינען געווען „נמשכים בעיגול“.

און ער איז מבאר, אַז אַע"פּ אַז פון פי' רש"י³⁶ איז מוכח אַז „לא היו בעיגול“ — „אבל הרמב"ם בחבורו“³⁷ לא הזכיר תיבת אלכסון אלא כתב³⁸ ונמשכים ועולים, און ער ברענגט וואָס דער בעל „חכמת המשכן“³⁸ שרייבט, אַז פון דעם איז „נראה . . שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול“; און דער „מעשה חושב“ איז מסיים: „והכי מסתברא דבהכי הם דומים לגלגלי הרקיע“³⁹ כו' שכנגדם הם השבעה⁴⁰ נרות“.

אָבער לפענ"ד: וויבאַלד דער „מעשה חושב“ שרייבט בפירוש, אַז זיין יסוד צו

(33) פרשתנו כה, לב.

(34) פרשתנו שם.

(35) פי"ז.

(36) הל' בית הבחירה פי"ג הל'.

(37) וכן הוא בכרייתא דמלאכת המשכן (פי"ז וכן בש"ס (מנחות כח, ב) — מעשה חושב שם.

(38) להר"י ריקיטי (מנטובה, תל"ז).

(39) ולהעיר שהגלגלים שייכים לבחי' עיגולים (ע"ח ש' עיגולים ויושר ענף ג. ש' ציור עולמות אבי"ע פי"ב ועוד).

(40) וצ"ע האם מפרש שגם הנר האמצעי יהי' כמעט בעיגול!;

אויסזען פון דער מנורה שבמשכן ומקדש), זאַלן מצויר זיין די קני המנורה באלכסון, כדעת רש"י (פשוטו של מקרא) והרמב"ם (וע"פ הנ"ל — איז י"ל אַז במסקנא אין חולק בדבר⁴¹).

ועד"ז די מוסדות חינוך וכיו"ב וועל-כע זיינען מצויר אויף זייערע „גליונות“ „בלאָנקען“ וכיו"ב דעם ציור המנורה און זיי צייכענען די קני המנורה ווי חצאי קשת —

איז וויבאַלד די מטרה פון דעם ציור איז צו דינען אַלס דערמאָנונג אויף דער מנורה שבמשכן ובמקדש — איז כדאי וביותר אַז זיי זאַלן משנה זיין דעם ציור און מצויר זיין די קנים באלכסון“.

יא. דערביי קומט דאָ צו נאָך אַן ענין:

(43) בית רענו (לבעל מג"א) ר"פ בהעלותך מפרש מ"ש בספרי זוטא (והובא ביל"ש) ר"פ בהעלותך, שהו חזרין חלילה כמו עטרה — שהקנים בעצמן היו עגולה כמו עטרה. אבל מסיים שפי' זה „דוחק“ [ישם לפניו: הלשון משמע דס"ל שהקנה האמצעי הי' באמצע וששה קנים מקיפין אותו סביב כמו עטרה. וא"כ הי' פי' שלישי. וראה בזה בתו"ש מילואים לכרד כב ע' לבי].

(44) ועפ"ז מקום לומר שגם החנוכיות (לימי חנוכה) כדאי לעשות קניהן באלכסון. — ובלאה"כ צ"ל שאין בזה חשש איסור ד„מנורה תכנית מנורה“ (ע"ז מג, סע"א. רמב"ם הל' ביהב"ח פי"ז הל' שריע יו"ד טו"ס קמ"א). כי משנים מספר הקנים (ראה ע"ז ורמב"ם ושריע שם), ולמה לשנות בגוף צורת המנורה שקני' היו ביושר ולא חצאי עיגול.

(*) ושם. שזוהי גם כוונת הראב"ע (תצוה כו. כא. וכן בפ"י הקצר פדתנו כה. לו) אשר ששה הנרות היו חצאי עיגול, והיינו שהקנים הקיפו קנה האמצעי כמין עטרה.

אבל תמוה, כי בספרי זוטא סתם „חזרין חלילה כמין עטרה“, משמעו, מקיפין אותו סביב (מכל הצדדים), ולא „חצאי עיגול“. ואולי הכוונה שהקיפו רק מלפנים — כדוגמת חצי גורן עגולה בסנהדרין. וכמוזמה ישנם עטרות המקיפות הראש רק מלפנים.

לערנען אַז „נמשכין בעיגול“ איז פון סתימת לשון הרמב"ם בחיבורו („לא הזכיר תיבת אלכסון“), וואָס דערפון איז „נראה . . שהיו עולים . . כמעט בעיגול“ [און „הכי מסתברא כו"י] —

איז אָבער נאָכדעם ווי ס'איז נתגלה געוואָרן גוף כתי"ק הרמב"ם בציור המנורה⁴² ועדותו של בן הרמב"ם בזה [ובהדגשה אַז דאָס וואָס אביו האָט מצויר געווען „ביושר“ איז מיט אויס-דריקלעכער כוונה — דוקא אַזוי און „לא בעיגול כו"י"] — איז בטל היסוד ובטל הבנין⁴³.

ובמחכ"ת ולפענ"ד נראה ברור, אַז אויב דער „מעשה חושב“ ובעל חכמת המשכן וואָלטן געזען דעם ציור הרמב"ם און דעם פירוש פון ר' אברהם בן הרמב"ם, וואָלטן אויך זיי געשריבן אַז ס'איז ניטאָ קיין פלוגתא בזה ולכולי עלמא זיינען די קנים געווען „ביושר“

[ע"ד ווי דער אַלטער רבי שרייבט בשו"ע שלו⁴⁴, אַז „הרכה מספרים הרא-שונים ז"ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז"ל . . ולזאת ודאי אין לסמוך כו"י"].

י"ד. ואם כנים הדברים, איז מהנכון להחזיר עטרה ליושנה — אַז די אַלע וועלכע מאַכן ציורים פון דער מנורה (כבדי צו לערנען ווי ס'איז געווען דער

(40) הערה לאחר זמן: וראה לעיל הערה י"י שכי' גם כתי"י של ספר הוד, היינו שנתגלה שגם „בחבורו“ לא סתם הרמב"ם.

(41) ובכלל לא זכיתי לפענ"ד להבין כלל הראי' דמסתים ככהנ"ל נראה שהי' „כמעט בעיגול“ — שהרי תיבת „קנה“ מובאה בכ"ז מקומות בתושב"כ, ובכ"מ מוכרח שהוא קו ישר. ולא מצאתי ע"ע אף פ"א שמוכרח שזוהו באופן אחר.

(42) ריש הל' מכירת חמץ (נדפסו לאחר ה'ל' פסח — בהוצאות קה"ת תקס"ב). וראה גם בשו"ע חו"ד שלו סקפ"ט ס"ג סקמ"ג.